

MANUEL GARCÍA MORENTE

FAPTUL EXTRAORDINAR
Experiența mistică a unui filozof
contemporan

Spiritul științific și credința în Cristos
Problematica vieții

traducere din spaniolă și introduceri
de
CRISTIAN BĂDILIȚĂ

EDITURA VREMEA
BUCUREȘTI
2019

nu sunt decât manifestări diferite ale uneia și aceleiași ființe fundamentale, se ajunge la următoarea consecință: oricare ar fi aceste manifestări ale ființei unice, trebuie să le aplicăm mereu aceeași metodă, aceeași metodologie de cercetare bazată pe rațiunea umană. Și atunci e limpede că pentru o asemenea filozofie nu există loc și pentru credință. Credința nu există. Căci dacă o afirmație nu se poate verifica prin rațiunea umană, acea afirmație este falsă. Filozofia închisă pleacă de la presupunerea că nu există decât un tip de ființă, că nu există decât o unică Ființă și că această Ființă fiind unică trebuie să fie captată, analizată și cunoscută de om printr-una și aceeași metodă. Dar nici filozofiile moniste ale unicității, nici cele panteiste nu pot satisface nevoile cele mai profunde ale rațiunii și ale realității, ale persoanei umane. Aceste filozofii nu ne pot oferi mântuirea. Mântuirea, adică certitudinea profundă că omul credincios are o viață veșnică, că persoana sa e veșnică și că viața sa e o putere sacră, această certitudine profundă pe care ne-o oferă credința, pe baza unei filozofii sănătoase și deschise, nu ne-o oferă nicio filozofie panteistă închisă.

CUPRINS

Extraordinara convertire a unui filozof	5
Notă asupra traducerii	7
Faptul extraordinar.....	9
Spiritul științific și credința în Cristos.....	63
Problematica vieții	84

El „hecho extraordinario” y otros escritos
Ediciones Rialp, Madrid, 1986

Volum apărut cu sprijinul pr. Angel Zareczki

Coperta: Silvia Colfescu
Redactor: Catrinel Henig
Tehnoredactor: Dan Amza

Copyright traducere © Cristian Bădiliță

ISBN 978-973-645-965-8

EXTRAORDINARA CONVERTIRE A UNUI FILOZOF

Filozoful Manuel García Morente – prieten al lui Ortega y Gasset, cel mai tânăr profesor universitar, la vremea sa, din Spania – s-a născut pe 22 aprilie 1886, în Andalucía, din părinți cât se poate de opuși ca educație și temperament: tatăl, ateu franțuzit, mama, credincioasă și iberică până în măduva oaselor. După obținerea bacalaureatului francez, cu Marele premiu, tânărul Manuel a urmat filozofia la Sorbona, avându-i ca profesori pe Boutroux, Bergson și Lévy-Bruhl. I s-a oferit un post de asistent universitar la Paris, pe care însă tânărul l-a refuzat din... patriotism.

Asemenea lui Ortega y Gasset și-a desăvârșit pregătirea în universitățile germane, ocolite îndeobște, până atunci, de intelectualii spanioli. În 1913 se căsătorește cu doña Carmen García del Cid, care-i va dăruia două fiice, înainte de a se prăpădi, foarte tânără, la numai zece ani de la căsătorie. Don Manuel își va educa fetele ajutat de rudele din partea donei Carmen, într-un mediu emina-mente feminin și foarte pios. El însuși se declara ateu

convins (își pierduse credința încă de pe băncile liceului). În această perioadă traduce din Kant și Husserl, scrie, publică enorm, de la texte filozofice până la cronici literare, dar mai cu seamă își clădește o solidă reputație de profesor. „Distracția” principală rămâne muzica – Beethoven, Mozart, Schubert, Albéniz, Granados, De Falla. Îi plăcea să citească partiturile, căci numai așa le putea asculta „în absolut”.

Câțiva ani a ocupat funcția de decan al Facultății de Litere și Filozofie din Madrid. O dată cu venirea „roșiiilor” la putere este demis și amenințat cu moartea. Republicanii îi asasinează ginerele. Peste noapte se vede obligat să-și părăsească familia și să se refugieze la Paris. Aici se va petrece „Faptul extraordinar” (*el hecho extraordinario*), viziunea lui Isus și convertirea la creștinism, povestite pe larg, într-o scrisoare, duhovnicului său, García Lahiguera. Duhovnicul va publica scrisoarea abia după moartea lui García Morente, survenită pe 7 decembrie 1942. Între timp devenise preot catolic.

Cristian Bădiliță

NOTĂ ASUPRA TRADUCERII

L-am descoperit pe Manuel García Morente la începutul anului 1992, în timpul studiilor mele, scurte, dar intense, la Seminario Conciliar din Madrid. „Don Manuel” e un adevărat mit printre teologii catolici spanioli. E un fel de Steinhardt al Spaniei sau, mai degrabă, o sinteză fericită între Steinhardt și Nae Ionescu. Un prieten proaspăt convertit de la stalinism (în versiune albaneză) la catolicism mi-a dăruit, într-o zi, un volum apărut în celebra Biblioteca de Autores Cristianos, intitulat *Escritos desconocidos e inéditos*. Autor, Manuel García Morente. L-am citit în câteva zile, pe nerăsuflăte. Abia apoi am parcurs *El hecho extraordinario* începând traducerea în românește chiar la Madrid. Minunatul meu profesor de atunci și prieten de acum, Juan Martín Velasco, mi-a procurat mai multe volume greu de găsit. El însuși a consacrat un studiu amănunțit „faptului extraordinar”, în *La experiencia cristiana de Dios*, Madrid, 1995.

Sper că traducerea de față va atrage atenția publicului român cultivat asupra unui nume de neocolit atât

în filozofia contemporană, cât și în istoria misticii și că măcar o parte din scrierile lui „don Manuel” vor intra în patrimoniul nostru cultural.

Pentru cititorii interesați să aprofundeze subiectul, pe lângă studiul, deja citat, al lui Juan Martín Velasco, recomand biografiile, mai vechi, semnate de Luis Aguirre, *García Morente*, Madrid, ediția a II-a, 1963 și de Mauricio de Iriarte, *El profesor García Morente*, Madrid, 1956. *Escritos desconocidos e inéditos* de García Morente au apărut, cum spuneam, în Biblioteca de Autores Cristianos, Madrid, 1987, sub îngrijirea lui Rogelio Rovira și Juan José García Norro. Am tradus „Faptul extraordinar” după *El „hecho extraordinario” y otros escritos*, Madrid, 1986.

C.B.

FAPTUL EXTRAORDINAR

Asasinarea ginerelei

„Faptul” a avut loc în noaptea de 29 spre 30 aprilie 1937, în jurul orei două. Îngăduiți- mi ca, înaintea povestirii propriu-zise, să adaug câteva amănunte, a căror cunoaștere prealabilă mi se pare, dacă nu absolut necesară, cel puțin potrivită.

Pe 28 august 1936 ginerele meu a fost asasinat în Toledo. Aveam pentru el o mare afecțiune, amestecată cu un sentiment asemănător respectului și admirației. Era un tânăr de douăzeci și nouă de ani, vrednic a fi iubit din toate punctele de vedere. Avusese dintotdeauna o purtare exemplară. Nu cred să mă înșel spunând că ajunsese la căsătorie în deplină stare de curăție. Așijderea, viața lui personală fusese impregnată de o religiozitate neștirbită. Făcea parte din gruparea Adorația Nocturnă. Poate acest lucru să nu fi fost străin de moartea lui blestemată. Deși din cale-afară de serios, avea totuși o fire veselă, jovi-ală, optimistă; părea crud și chiar copil în unele privințe.

Îi plăceau la nebunie matematica – unde realmente era un as – și sportul. Cât privește însușirile fizice, trecea peste medie. Era ceea ce se cheamă „un băiat fain”. În meseria lui de inginer forestier și apoi de inginer geograf i se oferea un viitor plin de promisiuni. Fără nicio îndoială ar fi ajuns să-și facă o poziție excelentă. Într-un cuvânt, eu, unul, eram pur și simplu încântat de el. Deja îmi dăruise o scumpete de nepoțică și doar cu două luni înainte de moartea lui mi se născuse și un nepoțel. Am primit vestea morții sale în biroul de la Universitate, pe când tocmai predam funcția de decan – din care fusesem destituit de către Guvernul roșu – succesorului meu, domnul Besteiro. De acasă, prin telefon, m-au anunțat că ginerele meu a murit. Pe loc am înțeles că fusese asasinat. Vestea m-a lovit atât de tare, încât am căzut leșinat la pământ. Când mi-am revenit, l-am rugat pe domnul Besteiro să recurgă la toată puterea sa de influență pentru a-i aduce cât mai repede și în condiții sigure pe fiica și pe nepoții mei de la Toledo la Madrid. Și într-adevăr, domnul Besteiro, cu multă mărinimie, a reușit să obțină ca o mașină oficială, escortată de doi gardieni, să plece la Toledo, ca să-mi aducă fiica și nepoții. Două zile mai târziu, la unsprezece noaptea, aceștia ajunseră la Madrid. Noi, în casă, așteptam sosirea lor de la ora opt. Trei ceasuri am trecut prin niște chinuri groaznice, de moarte. În capul meu se perindau deja tot felul de tablouri tragice; o vedeam pe fiica mea asasinată, la rândul ei, îi vedeam pe nepoții mei înhățați de mâini vrăjmașe ori pur și simplu indiferente și duși Dumnezeu știe în ce tabere sau aziluri pentru copii, cu viețile distruse pentru totdeauna. Chinul așteptării mă apăsa teribil și nu

doar pe mine, ne copleșise pe toți cei din casă. În sfârșit, pe la unsprezece noaptea, a sosit mașina, iar dintr-însa au coborât fiica mea, nepoții și două servitoare, cu toții neatinși, bine-sănătoși.

Teroarea republicană

Dacă vă înșirui aceste lucruri mărunte e pentru că ele mi se par utile; doar așa îmi veți putea cunoaște starea de spirit care mă lua încet-încet în stăpânire. Sensibilitatea mea, oricum fragilă și excitabilă prin ea însăși, ajungea în unele momente de atunci la exacerbare. Tragedia fiicei mele, rămasă văduvă la douăzeci și doi de ani, cu doi copilași și la numai doi ani de la căsătorie, mi-a întors pe dos gândurile toate, simțămintele, întreaga viață. Pe umerii mei cădea iarăși grămada uriașă de griji proprii unui părinte. Și în ce moment! Tocmai când viața, familia, onoarea, lipsite de orice apărare, se aflau la cheremul primului răuvoitor sau răutăcios dornic să le calce în picioare. În casa noastră se instalase acea tăcere tragică făcută din angoasă și teroare. Eu, unul, nu mai ieșeam deloc pe-afară. De fapt, niciunul dintre noi nu se încumeta să iasă, decât pentru necesitățile de strictă urgență, indispensabile traiului.

Într-o zi, milițienii au venit să-l ridice pe fiul cel mare al vecinilor noștri de palier. Sărmanul băiat a fost întemnițat și după aceea asasinat la Paracuellos. Altădată am ars în cuptorul încălzirii centrale toate documentele și corespondența pe care o păstrasem din anul când fusesem subsecretar de stat la Ministerul Instrucției Publice în Guvernul generalului Berenguer. A doua zi – fapt

providențial! – au venit să-mi percheziționeze casa. După aceea toată ziua ne-o petreceam ascunși în spatele stărilor trase și pândind mașinile care se opreau dinaintea porții. Cu inima cât un purice număram câte trepte urcau asasinii și când treceau de etajul nostru respiram ușurați. Moartea se ducea la altă casă! Fiicele mele, cumnata mea, o mătușă, servitoarea pe care o avem, acum, de douăzeci și șase de ani, se strângeau toate într-un colț al casei și stăteau acolo, rugându-se, ceasuri și ceasuri în șir. Pe atunci eu, unul, nu puteam și, de fapt, habar nu aveam să mă rog. Dar nu știu ce impuls interior mă făcea să încuviințez cu mulțumire credința blândă și supusă a femeilor acelora minunate.

Plecarea în exil

Așa stând lucrurile, pe 26 septembrie, la o lună de la asasinarea ginerelui meu, am primit dis-de-dimineată sfatul, în cea mai mare taină, că ar fi bine să părăsesc de urgență casa și, dacă se poate, chiar Spania, căci s-a hotărât – din pricina unor lucruri care au nemulțumit în vremea decanatului meu la Facultatea de Litere și Filozofie – să fiu executat, cum se obișnuia pe atunci. Am fost prudent și am ascultat sfatul. Mi-am făcut rost de un bilet de trecere cu ajutorul unui ministru, prieten de-al meu și, având pașaportul încă valabil de la ieșirea mea din prima jumătate a lui iulie la Poitiers, am plecat la Barcelona, iar de aici în Franța. La Barcelona am tras o spaimă grozavă. A fost cât pe ce să mă aresteze, căci m-au confundat cu altcineva. Până la urmă am reușit să ies din Spania și am ajuns la Paris pe 2 octombrie. Aveam

în buzunar șaptezeci și cinci de franci. Repet, deși risc să vă plictisesc cu mărunțișuri, povestirea anterioarelor este necesară, întrucât acestea ar putea contribui să facă plauzibilă o explicație naturală a Faptului, care mie, unuia, mi se pare supranatural. Se cuvine ca dumneavoastră să intrați în posesia tuturor datelor utile pentru cântărirea cazului, iar principala dintre aceste date cred că este starea de spirit în care avea să mă cufunde încetul cu încetul desfășurarea evenimentelor. Mie unuia mi se pare că starea mea sufletească de atunci nu poate explica întrutotul anumite aspecte și nuanțe a ceea ce s-a întâmplat, dar trebuie să v-o descriu de-a fir-a păr, în așa fel încât dumneavoastră să puteți judeca în cunoștință de cauză.

Așadar, am ajuns la Paris fără bani, cu sufletul răvășit, îndurerat și în plus ros de o mulțime de scrupule morale. Avusesem eu dreptul să-mi părăsesc casa și pe fiicele mele numai ca să-mi scap pielea în chipul cel mai egoist cu putință? Pe de altă parte, dacă acea înștiințare tainică, pe care o promisem, era sigură – și nu aveam nici un motiv să mă îndoiesc de acest lucru, ba dimpotrivă, aveam o mulțime de motive să-i dau crezare, întrucât persoana respectivă era de cea mai mare încredere –, atunci eu aș fi fost asasinat pe loc ori, în cel mai fericit caz, aruncat în temniță și, drept urmare, pus în situația de a nu-mi putea ajuta în nici un fel familia, ba dimpotrivă, de a-i face și mai mult rău, devenind o și mai grea povară în cârca ei decât eram acum, pribeag la Paris. Iată cele două gânduri între care îmi oscila biata mea conștiință, care ba mă acuza drept fugar, egoist și laș, ba mă absolvea, declarându-mă înțelept și prevăzător. Chiar și

acum, când istoria a demonstrat în modul cel mai limpede cât de inspirat am fost plecând din Madrid, chiar și acum, zic, uneori, retrospectiv, surprind în vreo cută ascunsă a sufletului o urmă de reproș față de atitudinea mea egoistă și lașă de atunci. Dumneavoastră ce părere aveți?

La Paris Dumnezeu a avut destulă grijă de mine, nelăsându-mă să cad în abjecțiunea mizeriei totale, dar totuși nu până într-acolo încât să-mi șteargă din suflet umilirea pe care o resimțeam neîntrerupt, frământarea și chinul. Un bun prieten, spaniol, care avea – și încă mai are – un mic apartament în Paris, mi-a pus la dispoziție o cameră cu pat și dulap. O doamnă cu suflet mare, franțuzoaică, văduva unui vechi prieten de-al meu din studenție la Sorbona – mort în chip glorios pentru țara sa în 1914 – mi-a așternut masa zi de zi în locuința ei. Aveam, așadar, unde să dorm și unde să mănânc. Sigur, nu fără un sentiment de umilință, rușine și durere, dar în primul rând cu unul de gratitudine demnă față de binefăcătorii mei. Prin urmare, în casa prietenului meu, don Ezequiel de Selgas, îmi petreceam nopțile și diminețile, iar în casa doamnei Malovoy mă duceam să mănânc la prânz și seara. Cum domnul Selgas, care o făcea pe curierul secret între Paris și Biarritz (între don José Quiñones de León și contele de los Andes), lipsea zile și nopți întregi din Paris, foarte adesea mi se întâmpla să rămân singur cuc în micul apartament al prietenului meu. Iată un alt mărunțiș, dar, cine știe?, poate important. Fiindcă această singurătate, mai ales noaptea, avea să-mi influențeze, și ea, starea sufletească.

Împrejurările viziunii mistice

Sufăr adesea de insomnie. În timpurile normale obișnuiesc să mă lupt cu ea prin metode psihologice, pe care experiența mi le-a arătat a fi extrem de eficiente. De pildă: recapitulez diverse teorii filozofice, fizice sau matematice, ori probleme de șah – acest joc îmi plăcea foarte tare în prima tinerețe, ajungând chiar la rezultate care depășeau nivelul mediu –; într-un cuvânt, o serie de idei complicate, dar lipsite de orice interes personal sau afectiv. Aceste mijloace, pe care în general le folosesc cu bune rezultate pentru a-mi împlânzi somnul rebel, dau greș atunci când sufletul îmi cade pradă unei emoții adânci, persistente, sfâșietoare, deoarece e limpede că nu le pot folosi dacă rațiunea și imaginația trec în planul al doilea, după chestiunile afective și sentimentale care mă frământă. De aceea, când realmente sunt stăpânit de astfel de preocupări, insomnia nu-și mai găsește leacul și doar oboseala fizică să fie în stare să mă biruie, la ceasuri foarte înaintate, spre dimineață, și pentru un scurt răstimp. Ei bine, la Paris insomnia a fost starea aproape normală a nopților mele îngrozitor de triste. Pe acestea le petreceam scormonindu-mi creierii dacă am făcut bine sau nu lăsându-mi fiicele de izbeliște și fugind la Paris; cum să mă descurc, să câștig un ban și să ies din situația umilitoare în care mă găseam; în ce fel să le scot din Spania pe fiicele mele, întreaga familie și, apoi, dacă reușesc să o fac, cum să-i întrețin pe toți în străinătate (tocmai eu, care trăiam din pomană)? De asemenea, parcurgeam în minte întreaga desfășurare a vieții mele: vedeam cât de fără teme era satisfacția aceea nătângă față de mine